

Lukáš Daubner

ročník 2014/2015

Digitální knihovny

Koha

1. O projektu

Koha je historicky první, volný knihovnický systém. Je vydán pod licencí GNU General Public License (GPL), je tedy open-source. Koha by původně vyvinut pro Horowhenuanský knihovnický trust v Novém Zélandě v roce 1999 a je jím využíván dodnes. Důvodem byla nutnost nahradit stávající systém, který by na začátku nového roku selhal, kvůli chybě Y2K. Vývojem byla pověřena společnost Katipo Communications, která také formulovala návrh o zpřístupnění zdrojového kódu komunitě a zajištění budoucího vývoje a šíření software. Což je pro integrovaný knihovnický software důležité. Je totiž žádoucí, aby byl se neměnil a naopak aktualizoval.

Pojmenování Koha je vlastně slovní hříčka, odkazující se na fakt, že program je open-source. Slovo „Koha“ je maorské označení pro dar, za který je očekávaná nějaká protislužba. V přeneseném významu to znamená, že od toho kdo si zdarma Kohu stáhne (obdrží dar), se očekává jeho rozšíření nebo vylepšení a poskytnutí tohoto pro ostatní. Myšlenka je to velmi dobrá.

Knihovnický systém Koha využívá více než tisíc knihoven po celém světě. A to jak knihovny veřejné, akademické nebo soukromé.

2. Rozkol projektu

V roce 2007 byla Katipo Communications odkoupena společností LibLime, s čímž souvisely i zdroje pro Kohu a především copyright projektu. LibLime převzalo záštitu nad podporou pro Kohu. Projekt navenek pokračoval v zaběhnutých kolejích, bez problémů. LibLime dál Kohu vyvíjel spolu s komunitou. Obrat událostí nastal v roce 2009, kdy LibLime vytvořil soukromý repositář projektu a znemožnil tak komunitě zasahovat do zdrojového kódu. Záměr LibLime podle prohlášení byla možnost poskytnout zákazníkům kvalitní kód, což by se jim podle jejich slov s komunitou nepodařilo.

Později vydalo LibLime vlastní, komerční verzi Kohy s názvem „LibLime Enterprise Koha“ zkráceně LLEK, obsahující řadu funkcí, které komunitní Koha neobsahovala. Vývoj komunitní Kohy však nestagnoval a dál se vyvíjel vlastní cestou. Z důvodu obavy z dalšího vývoje situace, byl ustanoven výbor stávající ze sponzorů původní verze, starající se o hladký vývoj Kohy jako open-source. V roce 2010 byla LibLime odkoupena společností Progressive Technology Federal Systems, Inc. (PTFS ve zkratce), pro Kohu se ale nic nezměnilo a projekt dál pokračoval ve dvou proudech.

Až do roku 2011, kdy PTFS/LibLime dostalo povolení používat ochrannou známku Koha. Na toto byla výborem Kohy podána žaloba, kterou také výbor vyhrál v roce 2013. V současné době je komunitní verze ve velmi dobré kondici.

3. Kohacon

Od roku 2009, tedy od založení výboru Kohy, je každoročně pořádána konference Kohacon. Nejbližší konference (tedy konference v roce 2015) se bude konat v Nigérii. Do konference se může zapojit prakticky kdokoliv. Předpokládá se samozřejmě určité zapojení do projektu a také dodržování komunitního kodexu.

4. Vlastnosti Kohy

Na webu existuje několik ukázkových implementací Kohy. Jakožto integrovaný knihovní systém se musí vypořádat s množstvím úloh pro své fungování.

4.1. Uživatelské rozhraní

Koha se může pochlubit systémem s přívětivým uživatelským rozhraním. Neměl jsem problém s prohledáváním katalogů a to ani v administrátorském rozhraní. V uživatelském rozhraní, je vše pochopitelně snazší a přehlednější. Ani pokročilé vyhledávání neztrácí na přehlednosti prvků, vše je logicky uspořádáno i s obrázky u možnosti výběru typu. U popisných obrázků je zachována repetice, což je důležité hledisko pro přehlednost rozhraní.

4.2. Organizování výpůjček

Důležitou vlastností Kohy je organizování výpůjček. Stará se o celý koloběh od zapůjčení, rezervace, vrácení, prodlevy a pokuty. Knížky se identifikují přes čárový kód, kterým se zadají do systému. Knihovník má pak přehled o všech knihách v oběhu. Líbí se mi možnost vypsát si různé seznamy, třeba knih, které čekají na vyzvednutí, nebo knihy, kterým vypršela výpůjční lhůta. Pokuty pro takové případy se vypočítávají automaticky, podle nastavení knihovny. Je ale možné pokutu prominout při odevzdání knihy. Což je další věc, která mě zaujala, že systém dává prostor pro individuální posouzení prohřešku, namísto striktních pravidel. Koha zatím nemá integrovaný systém pro meziknihovní výpůjčky, nicméně tento systém je ve vývoji, protože se objevilo mnoho žádostí, právě ohledně implementace systému.

Existuje i možnost pracovat s Kohou off-line. Knihovna tak může dále řešit agendu výpůjček, přes to že server nefunguje, nebo vypadlo spojení. Po opětovném

zprovoznění pak stačí pouze nahrát soubor, který obsahuje změny, provedené v režimu off-line. Systém se pak může synchronizovat s novým stavem výpůjček.

4.3. Čtenáři

Aby mohla Koha zpracovávat výpůjčky, musí si udržovat a spravovat informace o čtenářích. Opět, systém čtenářů je velmi dobře zpracovaný. Kromě základních údajů o každém čtenáři, obsahuje systém historii všech výpůjček, pokut a změn provedených na účtu. Čtenáři jako takovému umožňují zvolit si nastavení upozornění a preferenci komunikace, což je možnost, která mě hned zaujala. Nebo si vyřídít předplatné periodika. Systém také umožňuje výpis statistik o čtenáři.

4.4. Akvizice

Koha má zintegrováno i vlastní správu akvizic. Co kde pořídit, kolik to bude stát, jaký je rozpočet knihovny. Rozpočet lze rozdělit do nejrůznějších fondů a určit co se má za peníze pořídit. Například fond pro DVD, bude obsahovat pouze objednávky DVD a ničeho jiného. Vše je pak přehledné i pro potencionální kontroly účetnictví. Přehled objednávek zpracovaných i nezpracovaných. Lze pomocí systému zpracovávat návrhy na nové akvizice. Jsou zde řešeny i jiné měny, tedy jejich převod do „hlavní“ měny, nastavené knihovnou.

4.5. Periodika

Systém periodik je řešen vlastní agendou. Obsahuje vlastní řešení a popis frekvence periodik. Také je řešeno, jestli dorazily včas nebo ještě dorazit mají.

4.6 Metadata a katalog

Jako popis záznamů používá Koha standarty MARC. To souvisí s katalogovým systémem, který Koha samozřejmě má. Jsou mezi sebou propojeny nejrůznější „alternativy“ k záznamu. Hledám-li například „Brave new world“, můžu mít na mysli Huxleyho knihu, pro kterou mi katalog nabídne i audioknihu, nebo CD kapely Iron Maiden, pro které mi však katalog nebude asociovat Huxleyho.

5. Zdroje

<http://koha-community.org/> - Domovské stránky komunity

<http://www.library.org.nz/> - Horowhenuanský knihovnický trust v Novém Zélandě

<http://www.koha.org/> - LibLime Koha

<http://demo.calyx.net.au/> - Demo Kohy (pro čtenáře)

<https://demo-admin.calyx.net.au/>¹ - Demo Kohy (pro knihovníka)

<http://wiki.koha-community.org/> - Wiki komunitní Kohy

<http://lists.katipo.co.nz/mailman/listinfo/koha> - Mailing list komunitní Kohy

¹ Přihlašovací údaje: anne / heslo: koha